

УДК 378:37.091

Микола НОСКО, Ірина БУЖИНА, Таміла БЕРЕЖНА

Mykola NOSKO, Irina BUZHINA, Tamila BEREZHNA

**ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ
В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ**

**HEALTHCARE TECHNOLOGIES IN INSTITUTIONS
OF HIGHER EDUCATION IN MODERN CONDITIONS**

Постановка проблеми. Національна доктрина розвитку освіти констатує, що найважливішим завданням сучасних закладів освіти є формування мотивації до збереження та зміцнення здоров'я людини.

Натепер в більшості вітчизняних вишів завданнями сучасної вищої професійної освіти є реструктуризація освітнього процесу з використанням здоров'язбережувальних технологій. Ціннісне ставлення до здоров'я як свого, так й оточуючих значно покращить результативність освітнього процесу в закладах вищої освіти.

Методологія дослідження базується на загальних принципах філософії, базових сучасних положеннях педагогічної науки, психології і відображає взаємозв'язок методологічних підходів до вивчення процесу використання здоров'язбережувальних технологій в закладах вищої освіти України.

Наукова новизна. Доведено, що використання здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі вищої школи потребує подальшої розробки як в теорії, так і в практиці.

Метою пропонуваної розвідки є аналіз процесу використання здоров'язбережувальних технологій в закладах вищої освіти.

Висновки. 1. Створення здоров'язбережувального освітнього середовища та формування ціннісного ставлення до здоров'я здобувачів освіти актуальна проблема. 2. Визначено, що існують специфічні складові формування здорового способу життя здобувачів вищої освіти (ресурси освітнього закладу; сприяння в організації просвітніх тематичних заходів з метою здоров'язбереження; профілактика негативних звичок). 3. Дидактична мета практичного чи лекційного заняття валеологічних дисциплін повинна мати інформацію про здоровий спосіб життя. 4. Засвоєння викладачами закладів вищої освіти здоров'язбережувальних компетентностей – завдання адміністрації цих закладів. 5. Здоров'язбережувальні і педагогічні технології спрямовані на управління освітньою, пізнавальною і практичною діяльністю майбутніх фахівців.

Ключові слова: здоров'язбережувальні технології, заклади вищої освіти, здобувачі освіти, освітній процес, здоров'язбережувальна компетентність, здоровий спосіб життя.

Formulation of the problem. The national doctrine of education development states that the most important task of modern educational institutions is the formation of motivation to preserve and strengthen human health.

Currently, in most domestic universities, the tasks of modern higher professional education are the restructuring of the educational process with the use of health-saving technologies. Valuing one's own health and that of others will significantly improve the effectiveness of the educational process in institutions of higher education.

The research methodology is based on the general principles of philosophy, basic modern provisions of pedagogical science, psychology and reflects the relationship of methodological approaches to the study of the process of using health-saving technologies in higher education institutions of Ukraine.

Scientific novelty. It has been proven that the use of health-saving technologies in the educational process of a higher school needs further development both in theory and in practice.

The purpose of the proposed survey is to analyze the process of using health-saving technologies in institutions of higher education.

Conclusions. 1. The creation of a health-preserving educational environment and the formation of a valuable attitude to the health of students of education is an urgent problem. 2. It was determined that there are specific components of forming a healthy lifestyle for students of higher education (resources of an educational institution; promotion of educational thematic events in organizations for the purpose of health preservation; prevention of negative habits). 3. The didactic purpose of a practical or lecture class of valeological disciplines should have information about a healthy lifestyle. 4. Acquisition of health care competencies by teachers of higher education institutions is the task of the administration of these institutions. 5. Health-saving and pedagogical technologies are aimed at managing the educational, cognitive and practical activities of future specialists.

Key words: health-preserving technologies, institutions of higher education, students, educational process, health-preserving competence, healthy lifestyle.

Постановка проблеми. Національна доктрина розвитку освіти констатує, що найважливішим завданням сучасних закладів освіти є формування мотивації до збереження та зміцнення здоров'я людини.

Натепер в більшості вітчизняних вишів завданнями сучасної вищої професійної освіти є реструктуризація освітнього процесу з використанням здоров'язбережувальних технологій. Цей складний та довготривалий процес потребує подальшого вивчення наукових підходів до організації оздоровчо-рекреаційної рухової активності здобувачів вищої освіти, що врахує сучасні умови навчання у вишах, а також особливості залучення здобувачів до рухової активності в конкретних умовах з урахуванням традицій університетів та фахової спеціалізації викладачів.

Аналіз останніх досліджень. Проблема здоров'язбереження здобувачів освіти закладів вищої освіти отримала відображення в наукових працях вітчизняних вчених: С. Грищенко, Л. Демінської, М. Носка, Ю. Носко, Л. Русин, О. Тур, З. Удич, І. Шапаренко та інших науковців.

М. Дяченко-Богун, О. Єжова досліджували створення здоров'язбережувального освітнього середовища та формування ціннісного ставлення до здоров'я здобувачів освіти.

Важливі аспекти застосування фітнес-технологій на заняттях з фізичного виховання здобувачів вищої освіти схарактеризовано в роботах вітчизняного вченого В. Жамардія. Л. Вікторова, С. Замрозевич-Шадріна, Д. Єфімов в своїх наукових розвідках проаналізували та обґрунтували проблему здоров'язбереження здобувачів вищої освіти в умовах дистанційного навчання.

О. Остаповою, В. Гогоць досліджено процес упровадження здоров'язбережувальних технологій в освітній середовище нефізкультурних спеціальностей.

Серед зарубіжних дослідників різних аспектів здоров'язбережувальних технологій маємо визначити: S. Bubb, P. Earley, Olivia L. Holden, Meghan E. Norris, Valerie A. Kuhlmeier, M. Siporin, C. Wiegand.

Методологія дослідження базується на загальних принципах філософії, базових сучасних положеннях педагогічної науки, психології і відображає взаємозв'язок методологічних підходів до вивчення процесу використання здоров'язбережувальних технологій в закладах вищої освіти України.

Об'єкт дослідження: освітній процес в закладах вищої освіти України.

Наукова новизна. Доведено, що використання здоров'язберезувальних технологій в освітньому процесі вищої школи потребує подальшої розробки як в теорії, так і в практиці.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми – вважаємо недостатньо вивченими складові здоров'язберезувальної компетентності здобувачів вищої освіти.

Метою пропонованої розвідки є аналіз процесу використання здоров'язберезувальних технологій в закладах вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Здоров'язбереження як педагогічна технологія стосується фахівців освітньої галузі, які працюють у вищій школі. Сучасні вітчизняні наукові розвідки доводять, що регулярний процес здоров'язбереження майбутніх фахівців різних спеціальностей як бакалаврату, так й магістратури, допомагає уникнути психологічних травм і професійних викликів та дотримуватись правил, які існують у закладах вищої освіти України.

Для нашого дослідження важливо розглянути поняття, якими оперує вітчизняна педагогічна наука та які безпосередньо відносяться до здоров'язбереження та формування здорового способу життя: «компетентність», «компетенції». У Законі України «Про вищу освіту» від 01.07.2015 №1556-VII визначення поняття «компетентність» звучить як «динамічна комбінація знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти» (Про вищу освіту, №1556-VII: Закон України, 2014).

Маємо погодитися з думкою вітчизняних науковців С. Замрозевич-Шадріної, Л. Вікторової, Д. Єфімова, які у своїх наукових працях доводять, що педагогічний напрям спрямований на запровадження методів та методик здоров'язбереження, здоров'язберезувальних технологій в процесі формування здоров'язберезувальної компетентності, прищеплення навичок здорового способу життя. «В умовах сучасного дистанційного навчання для ефективної здоров'язберезувальної діяльності ними розглянуто такі технології: здоров'язберезувальні; здоров'яформувальні; оздоровчі; рекреаційні оздоровчі; навчання здоров'я; виховання культури здоров'я» (Замрозевич-Шадріна&Вікторова&Єфімов, 2022: 105).

Також маємо констатувати, що у Методичних рекомендаціях щодо розроблення стандартів вищої освіти, затверджених та введених в дію Наказом Міністерства освіти і науки України від 01.06.2016 № 600, термін «компетентність» збігається із вищезазначеним (Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти, 2016: 4).

Вітчизняний науковець Ю. Рашкевич доводить, що компетентності, за визначенням, є «динамічним поєднанням знань, розуміння, навичок, умінь та здатностей». Ще потрібно пам'ятати про те, що компетентності формуються в різних навчальних дисциплінах, їх оцінюють на різних етапах (Рашкевич, 2015).

Важливим, на нашу думку, є той факт, що актуальним процесом нині науковці вважають тезу: «освіта на основі набуття життєвих навичок (life skills-based education) – ефективна педагогічна технологія, спрямована на формування здорової та просоціальної особистості. Вона гармонійно поєднує функції виховання (формування ідентичності, цінностей та переконань) і розвиток соціально-психологічних компетентностей здобувачів освіти (їхніх знань, умінь і навичок) та сприяє формуванню своєрідного «поведінкового імунітету» до надмірно ризикованої поведінки». Зауважимо, що ціннісне ставлення до здоров'я як свого, так й оточуючих значно покращить результативність освітнього процесу в закладах освіти (Єжова, 2013: 12–13; Удич&Русин&Шапаренко&Грищенко, 2022: 174–177).

В наш час особливо важливо пам'ятати, що існує необхідність залучення здобувачів вищої освіти та викладачів до використання новітніх інтерактивних платформ та підвищення мотиваційного фактору в отриманні нових знань й щодо здоров'язбережувальних технологій та їхнього використання у вищій школі, й об'єктивного оцінювання їхніх знань, умінь і навичок, так, й ще більш активне впровадження академічної культури та академічної доброчесності (Грищенко&Бужина&Шапаренко: С. 15–22).

Вітчизняні науковці відзначають важливість дотримання академічної доброчесності та об'єктивного оцінювання знань, умінь та навичок сучасних здобувачів вищої освіти різних спеціальностей.

Навчання життєвих навичок повинно здійснюватися на прикладах ситуацій, близьких до реального життя здобувачів вищої освіти. «Але при цьому враховуються не лише актуальні потреби, а й ті, що незабаром можуть виникнути в зоні їхнього

найближчого розвитку» (Воронцова& Пономаренко та ін., 2016: 24; Удич&Русин&Шапаренко&Грищенко, 2022: 174–177).

Як наголошують вітчизняні вчені М. Носко, С. Грищенко, Ю. Носко, здоров'язбережувальна компетентність досліджена недостатньо в наукових розвідках України (Носко&Грищенко& Носко, 2013: 88).

Маємо зауважити, що натепер важливою є теза американських науковців ХХ століття, що компетентністю називається використання знань та навичок фахівцями освітньої галузі у процесі професійної діяльності в такий спосіб, що це зумовлює позитивні зміни у житті як здобувачів вищої освіти педагогічних спеціальностей, так і здобувачів початкової освіти. М. Сіпорін доводить важливість змін, що відбуваються завдяки компетентності учасників освітнього процесу (Siporin, 1975) та К. Віганд (Wiegand, 1979: 76–95).

Стверджуючи, що «реалізація особистісно-зорієнтованого підходу в освітньому процесі ЗВО неможлива без застосування загально-дидактичних принципів навчання, орієнтації змісту та структури освітнього процесу, створення сприятливих умов для збереження, зміцнення та відновлення здоров'я здобувачів шляхом саморегуляції, самостимуляції та реалізації життєвої потреби в фізичному самовдосконаленні», вітчизняні науковці І. Бужина, С. Грищенко, В. Жамардій, І. Шапаренко вважають наявною потребу обов'язковості запровадження академічної доброчесності в освітньому процесі вишів для покращення академічної культури. Це напрям роботи й для покращення рухової активності здобувачів вищої освіти на заняттях з фізичного виховання (Жамардій, 2021: 121; Грищенко&Бужина&Шапаренко, 2022: 15–22).

Освітній процес у вищій школі, як постійно триваючий процес, в наш час перестав обмежуватись освітніми установами, а перейшов і в організації, які стали освітніми майданчиками. Професійна підготовка майбутніх вчителів для Нової української школи втілилась у процесі навчання та кар'єрного зростання, який містить і формальні, і неформальні елементи та, за визначенням Б. Бабба й П. Ерлі, є «...неперервним процесом, що включає формальний та неформальний освітній досвід, який дає змогу персоналу обмірковувати свою діяльність, розширювати спектр знань і навичок, удосконалювати надання послуг» (Bubb&Earley, 2007).

Наша наукова розвідка дозволяє стверджувати, що впровадження педагогічної технології «освіта на основі набуття життєвих навичок» в освітній простір закладу вищої освіти Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка у 2021–2022 н.р. здійснюється шляхом реалізації програми з розвитку соціальних навичок здобувачів вищої освіти магістратури різних спеціальностей (як приклад: спеціальність 231 «Соціальна робота». У компонент освітньої програми вільного вибору «Формування здорового способу життя» (90 годин). Метою курсу є формування у здобувачів вищої освіти знань, умінь і навичок з валеологічної культури як передумови збереження здоров'я підростаючого покоління. Предметом вивчення навчальної дисципліни є процес формування здорового способу життя).

Виокремимо також загальні компетентності курсу «Формування здорового способу життя»: здатність діяти соціально відповідально та свідомо; уміння застосовувати знання та розуміння основних концепцій, теорій та фактів для прогнозування стратегії професійної діяльності; здатність працювати самостійно, автономно, займати активну життєву позицію та розвивати лідерські якості. Найважливішою фаховою компетентністю є володіння сучасними технологіями проектування і організації наукового дослідження у своїй професійній діяльності на основі комплексного підходу до вирішення проблем професійної діяльності в галузі здоров'язбереження (Удич&Русин& Шапаренко& Грищенко, 2022: 174–177).

Професійна підготовка майбутніх учителі Нової української школи повинна спиратися на пріоритетні складові академічної доброчесності в освітньому процесі закладів вищої освіти України. Викладачі ЗВО і здобувачі вищої освіти мають дотримуватися академічної доброчесності в освітньому процесі (Положення про академічну доброчесність здобувачів освіти в Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка», 2019).

Законі України «Про освіту» визначає академічну доброчесність як аспект державної політики: «академічна доброчесність – сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» (Про освіту: Закон України:

проект від 30.03.2016). Для освітян взагалі та майбутніх учителів початкової освіти зокрема, важливим є здійснення контролю за здобувачами освіти з питань її впровадження в освітніх закладах, а також у професійній компетентності, заснованій на загально-прийнятих етичних нормах, положеннях Конституції і законах України.

Дослідники виокремлюють важливий напрям у формуванні здорового способу життя. М. Носко, С. Грищенко, Ю. Носко (Носко&Грищенко&Носко, 2013: 60), досліджували чи пов'язаний малорухомиий спосіб життя здобувачів вищої освіти з комп'ютеризацією. Вченими було доведено, що загальна комп'ютеризація, впровадження Інтернету в побут багатьох молодих людей, поширення соціальних мереж призвело до того, що для більшості підлітків та молоді звичною формою дозвілля стало сидіння перед екраном комп'ютера чи телефона. Навіть колективне дозвілля дуже часто зводиться до комп'ютерних ігор та спілкування у чаті. Такі заняття невідворотно знижують фізичну активність молодих людей. Близько 12% респондентів зовсім не відповіли на запитання про заняття фізкультурою та спортом, а 47% зазначили, що вони зовсім не займаються. Водночас, молоді люди (здобувачі вищої освіти, бакалаврат, 4-й курс), до 20 років частіше займаються фізкультурою і спортом (визначено нами, згідно з науковою працею Удич&Русин&Шапаренко&Грищенко, 2022: 174-177).

Створення умов для зміцнення здоров'я здобувачів вищої освіти та їхнього гармонійного розвитку; організація освітнього процесу з урахуванням його психологічного та фізіологічного впливу – це здоров'язбережувальні технології, що реалізуються через такі напрями освітньої діяльності закладів вищої освіти України:

Маємо погодитися з думкою українського вчено С. Новописьменного, що «здоров'язбережувальні технології дозволяють: сформувати соціальну зрілість здобувача освіти; забезпечити можливість здобувачам освіти реалізувати свій потенціал; зберегти і підтримати їхнє фізіологічне здоров'я». Це твердження дозволяє зробити висновок про зв'язок здоров'язбережувальних технологій та формування соціальної зрілості майбутніх учителів початкової школи (Новописьменний, 2017: 17).

Також вважаємо за потрібне констатувати, що необхідно підвищити рухову активність здобувачів вищої освіти, майбутніх

учителі початкової школи, бо це одна із складових здоров'я-збереження та набуття життєвих навичок, які сприятимуть активізації рухової діяльності як на заняттях, так і в самостійній руховій діяльності здобувачів. Впровадження у закладах вищої освіти інноваційних здоров'язбережувальних технологій та методик формування, збереження і зміцнення здоров'я здобувачів вищої освіти дозволить забезпечити та покращити процес формування ефективних програмних компетентностей як загальних, так й фахових, та необхідною складовою професійної підготовки фахівців різних спеціальностей в умовах освітнього середовища вищої школи. Майбутні вчителі Нової української школи мають дотримуватися здоров'язбережувальних технологій як в процесі набуття вищої освіти, так й в своїй подальшій професійній діяльності.

Нашим дослідженням доведено, що потрібно розглянути деякі сторони формування здорового способу життя та здоров'я. «Зміст здоров'я розкривається в декількох поняттях: стан організму, який характеризується його зрівноваженістю з довкіллям і відсутністю будь-яких хворобливих змін, та як стан тілесного, душевного й соціального благополуччя» (Гончаренко, 2011).

Здоров'язбережувальна технологія – це сприятливі умови навчання дітей у школі, до яких належать сприятливий мікроклімат у класі, адекватність вимог і методик, що використовуються в навчально-виховному процесі; раціонально організоване навчання відповідно до вікових, статевих, індивідуальних особливостей учня, збалансованість навчального й фізичного навантаження (Демінська, 2011; Свириденко, 2006: 125–127).

Здоров'язбережувальна педагогіка – «галузь педагогіки, особлива увага якої приділяється пріоритету здоров'я серед інших напрямів виховної роботи школи, уключає послідовне формування в школі (або в іншому освітньому закладі) здоров'язбережувального освітнього простору з обов'язковим використанням педагогами здоров'язбережувальних технологій», щоб здобувачі освіти мали змогу отримувати знання без шкоди для власного здоров'я, а також виховання в дітей культури здоров'я, під якою ми «розуміємо не тільки грамотність у питаннях здоров'я, що досягається в результаті навчання, але й практичне втілення потреби вести здоровий спосіб життя, піклуватися про власне здоров'я» (Носко&Браташ, 2013: 116–119).

Нашим дослідженням доведено, що здоров'язбереження як в закладах вищої освіти, так і в територіальних громадах України (де після отримання освіти повинен працювати вчитель початкової школи) має такі завдання: забезпечення більш глибокого розуміння щодо здоров'язбереження між людьми, які мають різні погляди; пошук шляхів для позитивних змін щодо формування здорового способу життя молоді в Україні; формування груп активістів різних напрямів збереження здоров'я (в тому числі з фізичної культури та спорту); створення платформи, де всі можуть висловитися і почути один одного щодо здоров'язбереження в одному освітньому закладі або одній територіальній громаді; розвиток відповідальності здобувачів освіти або членів громади в процесі формування здорового способу життя (Аносова&Безпалько&Цюманта, 2017: 25; Архипова&Гайдук&Ставкова, 2019: 104).

Заклади вищої освіти додають зусиль у напрямі здоров'язбереження майбутніх вчителів початкової школи. Але науковці вважають їх недостатньо ефективними. Про що свідчать: зниження рівня рухової активності студентів, відсутність прагнення до здорового способу життя, наявність недостатньої інноваційної діяльності у сфері фізкультурно-оздоровчих занять, відсутність необхідного формування ціннісних орієнтацій у здобувачів освіти в галузі здоров'язбереження. Поняття «здоров'язбережувальні технології» об'єднує в собі всі напрями діяльності освітнього закладу щодо формування, збереження та зміцнення здоров'я молоді. Під здоров'язбережувальними технологіями вчені пропонують розуміти: «сприятливі умови навчання (відсутність стресових ситуацій, адекватність вимог, методик навчання та виховання); оптимальну організацію навчального процесу (відповідно до вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних норм); повноцінний та раціонально організований руховий режим» (Носко&Данілов&Маслов, 2011).

Завданням здоров'язбережувальної педагогіки є створення таких умов навчання, які б забезпечили високу працездатність здобувачів вищої освіти протягом усього часу навчальних занять і дозволили б уникнути перевтоми. Необхідною умовою є проведення цілеспрямованої роботи з виявлення та вивчення педагогічного досвіду з питань збереження здоров'я здобувачів. Працюючи над підвищенням своєї професійної майстерності, викладачам вищої школи необхідно виділити наступні

пріоритетні напрями: гуманізація та індивідуалізація навчального процесу; використання інформаційних технологій в освітньому процесі; використання нових педагогічних технологій; вивчення особливостей викладання предметів природничого циклу; розвиток творчих здібностей здобувачів освіти (Степанюк, 2008: 112). Метою створення здорового середовища спілкування в закладах освіти є необхідність навчити здобувачів вчитися з мінімальними витратами здоров'я, тому «в педагогічній роботі базовим є принцип особистісного змісту навчання» (Дяченко-Богун, 2017: 20 –21).

В межах нашого дослідження маємо визначити теоретичні засади, на яких ґрунтується на здоров'язбереження в процесі професійної підготовки майбутніх учителів Нової української школи та освітян взагалі, що викладають в початковій школі: аналіз ситуації майбутнього фахівця з позицій екосистемного підходу, тобто в соціальному оточенні (сім'я, родина, друзі, колеги, освітній заклад, церква, громада); визначення змісту здорового способу життя, які його складові потребують професійного втручання, з метою гармонізації взаємин (наприклад, дитина – батьки, дитина – однолітки, дитина – вчителі); співпраця в процесі здоров'язбереження (вчитель – здобувач освіти), на основі толерантного ставлення, урахування культурних, расових, національних, релігійних, сексуальних особливостей та відмінностей; зосередження на сильних рисах як майбутніх вчителів, так і здобувачів освіти з метою їхнього наснаження, підтримки, заохочення, активізації, спрямування на пошук конструктивних способів вирішення здоров'язбереження (Гайдук&Клос&Ставкова& Беляєва, 2007: 8; Архипова&Гайдук&Ставкова, 2019: 105).

Важливою частиною освітнього процесу фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів є використання сучасних здоров'язбережувальних технологій навчання. Вважаємо, що цим вимогам відповідають: технологія багаторівневої диференціації (враховує особливості темпераменту, психосоматичного типу каналів сприйняття, рівня розуміння, типу мислення) проблемне навчання (проблемні питання та ситуації, у тому числі на стику наук) навчання у співпраці; метод проєктів, який використовуються в педагогічному процесі вчителями; діалогове навчання (вільне обговорення і дискусії) рефлексивне навчання (оцінка здобувачами освіти корисності уроку, свого психологічного стану) (Таранова&Челах, 2008: 35; Дяченко-Богун, 2017: 20–21).

В нашій науковій розвідці також спираємося на праці вітчизняної дослідниці Н. Фоменко. Дослідниця вважає, що метою фізичної рекреації в системі фізичного виховання здобувачів вищої освіти є «формування філософії здорового способу життя шляхом опосередкованого та безпосереднього впливу на її складові, що полягають у раціональній організації вільного часу студентів, проявляються у збалансованому харчуванні, відмові від шкідливих звичок, задоволенні природної потреби в достатній руховій активності, отримання задоволення від змістовного проведення дозвілля» (Фоменко, 2007).

Визначимо важливі складові формування здорового способу життя та здоров'язбереження здобувачів вищої освіти педагогічних спеціальностей (загальні): «залучення здобувачів освіти до активного життя в університеті, так і в територіальній громаді; специфіка формування здорового способу життя молоді; зміст профілактики негативних явищ та ризикованої поведінки; популяризація позитивних сімейних цінностей» (визначено нами).

Щодо упровадження здоров'язберезувальних технологій в освітнє середовище професійної підготовки фахівців нефізкультурних спеціальностей (а до них ми відносимо й спеціальність «Початкова освіта»), то саме заклади вищої освіти, суспільство, довкілля формують у свідомості людини такі якості, як: «пам'ять, інтелект, мислення, увагу, виховання, які є передумовою розвитку мотивації, переконання, цілеспрямованості та формування здорового способу життя, що становить (50%) основи здоров'я. Особистість із розвиненою свідомістю – самостійна й відповідальна, вона спроможна протистояти впливу зовнішніх негативних чинників, долати труднощі, досягати поставленої мети й залишатися здоровою, надовго зберігаючи працездатність і активне довголіття». Зазначимо, що ці якості вкрай важливі для майбутнього вчителя початкової школи (Остапова&Гогоць, 2017: 22 -24).

Існують також специфічні складові формування здорового способу життя української молоді, що навчається у закладах вищої освіти. Ними визначаємо такі: ресурси освітнього закладу та територіальної громади щодо наявності гуртків, клубів для молоді (наприклад, клуб футболістів або гурток протидії тютюнопаління); сприяння в організації культурних, просвітніх, святкових тематичних заходів з метою здоров'язбереження, із

залученням викладачів та здобувачів вищої освіти та членів територіальної громади; «проведення тренінгів, тематичних зустрічей для здобувачів вищої освіти педагогічних спеціальностей з питань здорового способу життя, профілактики негативних явищ та соціально небезпечних захворювань (можна проводити сімейні зустрічі за участі дітей і батьків)» (Аносова&Безпалько&Цюман та ін., 2017: 28).

Здоров'язбережувальні технології, які застосовуються практично в усіх освітніх дисциплінах, в цьому процесі не є винятком. Погоджуємося з твердженням вітчизняних вчених Т. Карлової, О. Гришиної, що урахувавши реалії карантинного сьогодення та російсько-української війни, «превалювання дистанційного формату навчання та загальне переформатування системи освіти з орієнтиром на збільшення компоненту самостійної роботи, можна твердити, що дотримання принципів академічної доброчесності стає життєвою потребою, здатною забезпечити виживання наявної системи освіти на шляху до освіти нової якості. У нас (учасників освітнього процесу: освітян і здобувачів освіти) немає іншого вибору, як привчити себе до академічної порядності, заснованої на високому рівні взаємоповаги між суб'єктами навчального процесу: викладач – здобувач освіти». Вимоги щодо дотримання академічної доброчесності є однаковими для викладача та здобувача вищої освіти (Карлова&Гришина, 2022: 20; Грищенко&Бужина&Шапаренко, 2022: 15–22).

Дослідженням доведено, що в процесі професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи важливо дотримуватися напрямів, що позитивно впливають на формування здорового способу життя взагалі та здоров'язбереження зокрема. Такими є: виготовлення і розповсюдження соціальної реклами, проведення інформаційно-просвітницьких групових і масових заходів для формування позитивного ставлення до здорового правильного способу життя та розуміння його потреб, створення платформи для активного залучення освітян (здобувачів вищої освіти та викладачів) до формування здорового способу життя в освітньому закладі та територіальній громаді; організацію спортивних змагань та масових заходів, які спрямовані на залучення здобувачів вищих педагогічних спеціальностей до спільного визначення проблем здорового способу життя, з метою формування кращих змін для всіх учасників освітнього процесу; залучення здобувачів вищої освіти магістратури до допомоги

здобувачам вищої освіти рівня бакалаврату (Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми: посіб. У 2-х чч. Ч. 2 (Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми) / А. В. Аносова& Безпалько& Цюман та ін., 2017: 25).

У цьому напрямі роботи найбільш ефективною є просвітницька діяльність щодо використання здоров'язбережувальних технологій.

У науковому дискурсі з питань компетенцій та компетентностей в галузі здоров'язбереження, зокрема у вітчизняному, розглядають також поняття «професіонал». Отже, професіонал, вчитель (або майбутній вчитель), що працює в початковій школі та займається здоров'язбережувальною діяльністю – це суб'єкт професійної діяльності з високим рівнем професіоналізму, самоефективності, який має професійний і соціальний статус, постійно спрямований на саморозвиток, на особистісні і професійні досягнення, що мають соціально-позитивне значення у формуванні здорового способу життя здобувачів освіти (Визначено нами, згідно Архипова&Смеречак, 2013: 8).

Досвід роботи закладів вищої освіти дозволяє стверджувати що, в освітньому середовищі закладів вищої освіти України має бути сформованим уміння як викладачів, так й здобувачів вищої освіти оцінювати здоров'язбереження та застосування здоров'язбережувальних технологій як результатів навчання у вимірі академічної доброчесності (Слободянюк&Залюбівська, 2020; Грищенко&Бужина&Шапаренко, 2022: 15–22).

Для нашої наукової розвідки важливо спиратися на основні проблеми, які існують натепер в процесі оцінювання здоров'язбереження та використання здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі закладів вищої освіти (Карлова Т., Гришина О.): «1. Нечесне (необ'єктивне) оцінювання. 2. Відсутність чітких критеріїв оцінювання (оцінювання навмання, спираючись на інтуїцію). 3. Відсутність своєчасної поінформованості студентів щодо змісту контрольного контенту (джерел, питань, тем). 4. Валідність контрольних завдань. 5. «Навчання заради оцінки». 6. Мала частка формувального оцінювання. 7. Коментованість оцінки та аналіз контрольних робіт («робота над помилками»). Вважаємо, що для майбутніх учителів початкових класів Нової української школи саме оцінювання використання здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі закладів вищої освіти важливим (Карлова&Гришина, 2022: 22).

Спираючись на праці вітчизняних вчених, маємо зазначити: «Технологія – це певний комплекс, який складається із запланованих результатів, засобів оцінки для коригування та вибору методів і прийомів навчання, оптимальних для кожної конкретної ситуації». Вітчизняні вчені С. Грищенко, М. Носко, Ю. Носко виокремили напрями збереження здоров'я здобувачів освіти: «Пошук підстави результативності діяльності; мобілізація прогресивних досягнень науки й практичного досвіду для гарантії одержання необхідного результату; побудова діяльності на інтенсивній, а не екстенсивній основі; приділення більшої уваги прогнозуванню діяльності з метою запобігання її проєкції у ході виконання; використання у всьоростаючій мірі найсучасніших інформаційних засобів, максимальна автоматизація рутинних операцій» (Носко&Грищенко&Носко, 2013: 107; Грищенко&Бужина&Шапаренко, 2022: 15–22).

Розкриваючи сутність нашої наукової розвідки, маємо констатувати, що найбільш ефективними і комплексними інноваційними здоров'язбережувальними технологіями є інтерактивні.

Для нашої наукової розвідки необхідно дотримуватися твердження багатьох (З. Сельменська, С. Комар) вітчизняних вчених, що «метою дотримання правил академічної доброчесності є створення сприятливої атмосфери для навчання та рівних можливостей для отримання якісної освіти» (Сельменська&Комар, 2018: 55).

Оцінювання використання здоров'язбережувальних технологій має передусім спиратися на цілі навчання. Вибір завдань для контролю має виходити із запланованих результатів навчання дисципліни. Наприклад, під час вивчення здобувачами вищої освіти дисципліни «Формування здорового способу життя» (Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г Шевченка, магістратура, 1 рік навчання, спеціальність 231 «Соціальна робота») у семестровому та річному контролі не передбачено вивчення іноземного досвіду з цього напрямку, оскільки такий досвід не має практичного застосування для майбутнього соціального працівника в Україні. Валідність контрольних завдань, узагалі, дуже складна й суперечлива тема. Більшість вітчизняних викладачів вищої школи стверджують, що однією з негативних характеристик системи української освіти є навчання заради оцінки. І коли, нарешті, нам, освітянам, вдасться вмотивувати здобувачів вищої освіти й переконати його «учитися

для життя», – це докорінно зможе змінити якість нашої освіти та покращить отримані навички і знання. Саме ці твердження є дуже важливими для ефективної професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Використання інтерактивних здоров'язбережувальних технологій в процесі викладання у закладах вищої освіти посилює ефективність засвоєння інформації, підвищує інтерес до власного здоров'я, вчить здобувачів вищої освіти спеціальності «Початкова освіта» самостійного пошуку інформації, вимагає від них творчого підходу до розв'язання здоров'язбережувальних завдань.

Нами було проведено анкетування серед здобувачів вищої освіти бакалаврату та магістратури двох університетів України: Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського». В анкетуванні приймали участь 46 здобувачів вищої освіти різних спеціальностей (2021-2022 н.р.).

За результатами анкетування можна зробити певні вагомні висновки щодо наявної в кожному з освітніх закладів системи оцінювання здоров'язбереження. Відзначимо деякі визначені нами в процесі дослідження важливі моменти. 62% здобувачів надає перевагу сумативній системі оцінювання з дотриманням академічної доброчесності (що становить загальну суму балів за кожне заняття та підсумковий контроль). 23% респондентів надали б перевагу контрольній-сумативній формі (що передбачає підрахунок балів за проміжний і підсумковий контроль) (особливо на цій формі наголошували здобувачі вищої освіти Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»).

85% опитаних (магістрантів) наголошують, що система оцінювання повинна якісно відображати рівень знань, а, отже, тісно пов'язана з поняттям якості освіти в галузі здоров'язбереження. Характеристиками системи оцінювання здоров'язбереження здобувачі вищої освіти вважають її зрозумілість і прозорість (64%), академічну доброчесність (92%). Оцінка має заохотити до навчання, а не знеохотити (97%). Підсумовуючи, маємо наголосити, що питання в анкеті стосувалися використання здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі закладів вищої освіти (при викладанні обов'язкових та вибіркових дисциплін) при

максимальній академічній доброчесності та оцінювання процесу здоров'язбереження здобувачів різних спеціальностей.

Наше дослідження спирається на дидактичні особливості тренінгової методики в процесі використання здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі вищої школи, що потребує як академічної доброчесності, так й академічної культури взагалі (Holden Olivia L.&Norris Meghan E.&Kuhlmeier Valerie A., 2021: 1-13).

Отже, можемо констатувати, що використання здоров'язбережувальних технологій в організації освітнього процесу здобувачів вищої освіти як бакалаврату, так й магістратури різних спеціальностей, в тому числі й спеціальності «Початкова освіта», є одним з важливих напрямів подальшого запровадження здоров'язбережувальних технологій в закладах вищої освіти.

Розв'язання цієї проблеми багато в чому залежить як від викладачів закладів вищої освіти, так й від здобувачів різних спеціальностей.

Вважаємо необхідним наголосити, що сучасними освітніми, педагогічними науками накопичено достатньо відомостей про здоров'язбережувальні технології, основними показниками яких являється особистісна спрямованість й інтенсивність, що не надає додаткового навантаження на нервову систему здобувача вищої освіти та прискорює його особистісний розвиток.

Більшість вітчизняних науковців стверджують, що здоров'язбережувальні і педагогічні технології у вітчизняних вишах спрямовані на створення функціональної системи організаційних способів управління освітньою, пізнавальною і практичною діяльністю здобувачів вищої освіти. А відтак, заборона академічного плагіату, фабрикацій та фальсифікацій результатів, списування (при написанні контрольної роботи та складанні іспиту), хабарництва в процесі навчання є актуальним і важливим напрямом в подальшій роботі як викладачів вишів, так і здобувачів вищої освіти (Положення про академічну доброчесність здобувачів освіти в Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка», 2019). У наших наукових розвідках є необхідність проаналізувати технології, які сприяють збереженню і зміцненню здоров'я здобувачів вищої освіти ЗВО. Серед цих технологій важливе місце займають тексти й завдання зі здоров'язбережувальною тематикою. Їхня мета полягає в зацікавленні здобувачів освіти питаннями про особливості людського

організму, про причини виникнення хвороб, про важливість ведення здорового способу життя. На лекціях і практичних заняттях такі «завдання будуються на фактичному матеріалі, різноманітні за змістом і можуть бути використаними на будь-якому етапі навчання». Сприяють збереженню здоров'я й практичні заняття з конкретно поставленими для обговорення питаннями-проблемами, щодо збереження та зміцнення здоров'я, які турбують особливо багатьох бакалаврантів та магістрантів, залучають їх до співпраці та скеровують активність здобувачів вищої освіти. Вітчизняні вчені С. Грищенко, М. Носко, Ю. Носко, О. Тур визначають, що «...дидактична мета такого заняття ставиться перед здобувачами освіти у формі вирішення проблеми; освітня діяльність підкоряється правилам бесіди-обговорення; освітній матеріал використовується як засіб для вирішення проблемного питання; в освітню діяльність вводиться елемент зацікавленості про здоровий спосіб життя» (Носко&Грищенко&Носко, 2013: 48; Тур, 2012: 220).

Наголосимо, також, на важливості системи прозорого та справедливого оцінювання знань, умінь і навичок в галузі здоров'язбереження здобувачів вищої освіти. Друге десятиліття ХХІ століття піднімає проблему чи готові викладачі вишів до впровадження здоров'язбережувальних технологій в освітній процес закладів вищої освіти на основі академічної доброчесності та чи мають вони необхідну теоретичну й методичну підготовку для цього. Викладачі закладів вищої освіти повинні не тільки добре знати свої дисципліни, що ними викладаються, а й володіти здоров'язбережувальними компетентностями. Організувати засвоєння викладачами ЗВО здоров'язбережувальних компетентностей – завдання адміністрації; використовувати їх у своїй роботі, відстежувати результати, – завдання кожного викладача сучасних закладів вищої освіти України.

Сучасні учителі початкових класів, які працюють у Новій українській школі, мають володіти технологічним підходом щодо реалізації основних завдань соціального розвитку у сфері здоров'язбереження. Особлива роль у цьому процесі відводиться саме освітньому середовищу сучасних закладів вищої освіти нефізкультурних спеціальностей, оскільки важливим завданням їхньої майбутньої професійної діяльності є як власне здоров'я, так й здоров'я їхніх близьких та здобувачів початкової освіти.

Висновки. 1. Створення здоров'язбережувального освітнього середовища та формування ціннісного ставлення до здоров'я здобувачів освіти актуальна проблема. 2. Визначено, що існують специфічні складові формування здорового способу життя здобувачів вищої освіти (ресурси освітнього закладу; сприяння в організацій просвітніх тематичних заходів з метою здоров'язбереження; профілактика негативних звичок). 3. Дидактична мета практичного чи лекційного заняття валеологічних дисциплін повинна мати інформацію про здоровий спосіб життя. 4. Засвоєння викладачами закладів вищої освіти здоров'язбережувальних компетентностей – завдання адміністрації цих закладів. 5. Здоров'язбережувальні і педагогічні технології спрямовані на управління освітньою, пізнавальною і практичною діяльністю майбутніх фахівців.

Перспективами подальших наукових розвідок вважаємо вивчення освітніх програм університетів сучасної України щодо більш ефективного впровадження здоров'язбереження майбутніх вчителів початкової школи.

Список використаних джерел

1. Архипова С. П., Гайдук Н. М., Ставкова С. Г. Теорія і практика неперервної професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності в Канаді: монографія. Черкаси: ЧНУ, 2019. 373 с.

2. Архипова С. П., Смеречак Л. І. До питань формування професіоналізму майбутніх соціальних педагогів у роботі з дітьми з вадами психофізичного розвитку. *Педагогічні науки*. 24. 2013. С. 7–13. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchuP_2014243 (дата звернення 22.11.2022).

3. Воронцова Т. В., Пономаренко В. С. та ін. Вчимося жити разом. Програма з розвитку соціальних навичок учнів основної і старшої школи в курсі «Основи здоров'я». Київ: Вид-во «Алатон», 2016. 32 с.

4. Гайдук Н. М., Клос Л. Є., Ставкова С. Г., Беляева С. Я. Соціальна робота: практична підготовка студентів на освітньому рівні «бакалавр». Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2007.

5. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Рівне: Волин. обереги, 2011. 519 с.

6. Грищенко С. В., Бужина І. В., Шапаренко І. Є. Проблема об'єктивного оцінювання в процесі використання здоров'язбережувальних технологій у вищій школі. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка*. Вип. 17 (173). Чернігів: ЧНПУ, 2022. Серія: Педагогічні науки. С. 15–22.

7. Демінська Л. О. Аналіз змісту й умов використання здоров'язберігаючих технологій у системі загальноосвітніх шкіл. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: наук. журн.* Харків: ХОВНОКУ-ХДАДМ, 2011. № 11. 154 с.

8. Дяченко-Богун М. М. Реалізація принципу особистісного змісту навчання школярів при створенні здорового середовища в школі. *Формування здоров'язбережувальних компетентностей сучасної молоді: реалії та перспективи: збірник наук. праць Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої Всесвітньому Дню цивільної оборони та Всесвітньому Дню охорони праці* (Полтава, 27–28 квітня 2017 р.). / Упоряд. і ред.: В. П. Титаренко, А. М. Хлопов. Полтава: ПНПУ, 2017. С. 20–21.

9. Єжова О. О. Теоретичні і методичні засади формування ціннісного ставлення до здоров'я учнів професійно-технічних навчальних закладів : автореф. дис. ... доктора пед. наук: 13.00.07 – спеціальність «Теорія і методика виховання». Київ, 2013. 38 с.

10. Жамардій В. О. Теоретико-методичні засади застосування фітнес-технологій на заняттях з фізичного виховання студентів закладів вищої освіти: дис. ... доктора пед. наук зі спеціальності 13.00.02. Чернігів, 2021. 630 с.

11. Замрозевич-Шадріна С. Р., Вікторова Л. В., Єфімов Д. В. Проблема здоров'язбереження здобувачів вищої освіти в умовах дистанційного навчання. *Інноваційна педагогіка*. № 43. Т. 1. 2022. С. 105–109.

12. Карлова Т. Є., Гришина О. С. Оцінювання результатів навчання у вимірі академічної доброчесності. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. № 1 (349). Ч. І. 2022. С. 20–31.

13. Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України від 01.06.2017 р. № 600 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 30.04.2020 р. № 584).

14. Новописьменний С. А. Інноваційні підходи до створення здоров'язбережувального середовища в освітніх закладах. *Формування здоров'язбережувальних компетентностей сучасної молоді: реалії та перспективи: збірник наук. праць Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої Всесвітньому Дню цивільної оборони та Всесвітньому Дню охорони праці* (Полтава, 27–28 квітня 2017 р.). Упоряд. і ред.: В. П. Титаренко, А. М. Хлопов. Полтава: ПНПУ, 2017. С. 16–18.

15. Носко М. О., Грищенко С. В., Носко Ю. М. Формування здорового способу життя: навчальний посібник. Київ: «МП Леся», 2013. 160 с.
16. Носко М. О., Данілов О. О., Маслов В. М. Фізичне виховання і спорт у вищих навчальних закладах при організації кредитно-модульної технології: підручник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2011. 264 с.
17. Носко М., Браташ С. Педагогічні основи застосування здоров'язбережувальних технологій у навчальному процесі на уроках фізичної культури в загальноосвітніх школах. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*: збірник наукових праць. № 1 (21). 2013. С. 116–119.
18. Остапова О. О., Гогоць В. Д. Упровадження здоров'язбережувальних технологій в освітній простір навчально-виховного процесу нефізкультурних спеціальностей. *Формування здоров'я-збережувальних компетентностей сучасної молоді: реалії та перспективи*: збірник наук. праць Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої Всесвітньому Дню цивільної оборони та Всесвітньому Дню охорони праці (Полтава, 27–28 квітня 2017 р.). / Упоряд., і ред.: В. П. Титаренко, А. М. Хлопов. Полтава: ПНПУ, 2017. С. 22–24.
19. Положення про академічну доброчесність здобувачів освіти в Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка. 2019. URL : <https://drive.google.com/file/d/1kpvtbT Tnlgy 2Tz29iNvgw1Me84tMAkRg/view> (дата звернення 20.11.2022.).
20. Про вищу освіту: Закон України. №1556-VII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2014, № 37–38, ст. 2004. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення 28.11.2022).
21. Про освіту: Закон України: проект від 30.03.2016. *Верховна Рада України*: офіц. веб-портал. Київ, 1994–2016. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=58639 (дата звернення 20.11.2022).
22. Рашкевич Ю. М. Компетентнісний підхід в побудові навчальних програм. 2015. URL : <http://www.tempus.org.ua/uk/korysna>.
23. Свириденко С. О. Активізація пізнавальної діяльності учнів у процесі формування здорового способу життя. *Сучасні технології навчання в початковій освіті*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (13–14 квітня 2006 р.). / Ред. кол. : З. Сіверс, О. Кононко, Е. Белкіна та ін. Київ: КМПУ імені Б. Д. Грінченка, 2006. С. 125–127.
24. Сельменська З. М., Комар С. М. Питання академічної доброчесності у вищій школі. *Академічна доброчесність: виклики сучасності*. Збірник наукових есе учасників наукового стажування для освітян (Республіка Польща, Варшава, 1–13.10.2018). Варшава, 2018. С. 54–58.

25. Слободянюк О. М., Залюбівська О. Б. Об'єктивне оцінювання як фактор підтримки академічної доброчесності в закладах вищої освіти (на прикладі ВНТУ). *Знання. Освіта. Освіченість*: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (Вінниця, 01–02 жовтня 2020). Вінниця: ВНТУ, 2020. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/znanosv/znanosv2020/paper/view/10692> (дата звернення 05.11.2022).

26. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми: посіб. У 2-х чч. Ч. 2 (Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми) / А. В. Аносова, О. В. Безпалько, Т. П. Цюманта ін. / За заг. ред.: Т. В. Журавель, З. П. Кияниці. Київ: ОБНОВА КОМПАНІ, 2017. 352 с.

27. Степанюк Ю. Філософія здоров'я людини як здорового способу життя. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*: збірник наукових праць Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. Т. 1. С. 111–114.

28. Таранова О., Челах Г. Система роботи здоров'язбережного навчального процесу. *Завуч*. 2008. № 19–20. С. 32–36.

29. Тур О. М. Впровадження здоров'язбережних технологій в організацію навчального процесу старшокласників. *Вісник ЧНПУ імені Т.Г. Шевченка*. Вип. 96. Чернігів: ЧНПУ, 2012. Серія: Педагогічні науки. С. 219–222.

30. Удич З. І., Русин Л. П., Шапаренко І. Є., Грищенко С. В. Використання здоров'язбережувальних технологій в освітньому середовищі закладів вищої освіти. *Інноваційна педагогіка*. № 48. Т. 2. 2022. С. 174–177.

31. Фоменко Н. В. Рекреаційні ресурси та курортологія: підручник для студентів ВНЗ. Київ: Центр навчальної літератури, 2007. 312 с.

32. Bubb, S., Earley, P. *Leading and managing continuing professional development: developing people, developing schools*. London: Sage, 2007.

33. Holden Olivia L., Norris Meghan E., Kuhlmeier Valerie A. Academic Integrity in Online Assessment: A Research Review. *Frontiers in Education*. 2021. V. 6. Pp. 1–13. DOI: <http://doi.org/10.3389/feduc.2021.639814> (дата звернення 05.11.2022).

34. Siporin M. *Introduction to social work practice*. New York: Macmillan, 1975.

35. Wiegand C. F. Using a social competence framework for both client and practitioner. In: F. W. Clark, M. L. Arkava and associates (Eds.). *The pursuit of competence in social work*, San Francisco: Jossey Bass, 1979. Pp. 76–95.

References

1. Arkhypova, S. P., Haiduk, N. M., Stavkova, S. H. (2019). Teoriia i praktyka neperervnoi profesiinoi pidhotovky sotsialnykh pratsivnykiv do superviziinoi diialnosti v Kanadi: [Theory and practice of continuous professional training of social workers for supervisory activities in Canada] monohrafiia. [monograph]. Cherkasy: ChNU [in Ukrainian].
2. Arkhypova, S. P., Smerechak, L. I. (2013). Do pytan formuvannia profesionalizmu maibutnykh sotsialnykh pedahohiv u roboti z ditmy z vadamy psykhofizychnoho rozvytku. [To the questions of the formation of professionalism of future social pedagogues in working with children with disabilities of psychophysical development]. *Pedahohichni nauky – Pedagogical sciences*, 24, pp. 7–13. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchuP_20142_43 (data zvernennia 22.11.2022) [in Ukrainian].
3. Vorontsova, T. V., Ponomarenko, V. S. ta in. (2016). Vchymosia zhyty razom. Prohrama z rozvytku sotsialnykh navychok uchniv osnovnoi i starshoi shkoly v kursi «Osnovy zdorovia», [We learn to live together. Program for the development of social skills of elementary and high school students in the course «Basics of Health»], Kyiv: Vyd-vo «Alaton» [in Ukrainian].
4. Haiduk, N. M., Klos, L. Ye., Stavkova, S. H., Beliaeva, S. Ya. (2007). Sotsialna robota: praktychna pidhotovka studentiv na osvitnomu rivni «bakalavr». [Social work: practical training of students at the «bachelor» educational level], Lviv: Vydavnytstvo Natsionalnoho universytetu «Lvivska politehnika» [in Ukrainian].
5. Honcharenko, S. U. (2011). Ukrainskyi pedahohichni entsyklopedychnyi slovnyk. [Ukrainian pedagogical encyclopedic dictionary], Rivne: Volyn. oberehy [in Ukrainian].
6. Hryshchenko, S. V., Buzhyna, I. V., Shaparenko, I. Ye. (2022). Problema obiektyvnoho otsiniuvannia v protsesi vykorystannia zdorovia-zberezhuvalnykh tekhnolohii u vyshchii shkoli. [The problem of objective assessment in the process of using health-saving technologies in higher education]. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni T.H. Shevchenka – Bulletin of the Chernihiv National Pedagogical University named after T.H. Shevchenko*. Vyp. 17 (173), Chernihiv: ChNPU, Seria: Pedahohichni nauky, pp. 15–22 [in Ukrainian].
7. Deminska, L. O. (2011). Analiz zmistu y umov vykorystannia zdoroviazberihaiuchykh tekhnolohii u systemi zahalnoosvitnykh shkil. [Analysis of the content and conditions of use of health-preserving technologies in the system of secondary schools]. *Pedahohika, psykholohiia ta medyko-biolohichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu – Pedagogy, psychology and medical and biological problems of physical education and sports: nauk. zhurn.* [scientific journal], Kharkiv: KhOVNOKU-KhDADM, № 11, pp. 123–129 [in Ukrainian].

8. Diachenko-Bohun, M. M. (2017). Realizatsiia pryntsyphu osobystisnoho zmistu navchannia shkolariv pry stvorenni zdorovoho seredovyshcha v shkoli. [Implementation of the principle of the personal content of schoolchildren's education while creating a healthy environment at school]. *Formuvannia zdoroviazberezhuvalnykh kompetentnosti suchasnoi molodi: realii ta perspektyvy*: [Formation of health-saving competencies of modern youth: realities and prospects]: zbirnyk nauk. prats [collection of scientific papers] Vseukr. nauk.-prakt. konf., prysviachenoii Vsesvitnomu Dniu tsyvilnoi oborony ta Vsesvitnomu Dniu okhorony pratsi (Poltava, 27–28 kvitnia 2017 r.). / Uporiad. i red.: V. P. Tytarenko, A. M. Khlopov, Poltava: PNP, pp. 20–21 [in Ukrainian].

9. Yezhova, O. O. (2013). Teoretychni i metodychni zasady formuvannia tsinnisnoho stavlennia do zdorovia uchniv profesiino-tekhnichnykh navchalnykh zakladiv : [Theoretical and methodical principles of the formation of a valuable attitude to the health of students of vocational and technical educational institutions] avtoreferat dysertatsii [thesis abstract] ... doktora ped. nauk: 13.00.07 – spetsialnist «Teoriia i metodyka vykhovannia», Kyiv [in Ukrainian].

10. Zhamardii, V. O. (2021). Teoretyko-metodychni zasady zastosuvannia fitnes-tekhnologii na zaniattiakh z fizychnoho vykhovannia studentiv zakladiv vyshchoi osvity: [Theoretical and methodological principles of the application of fitness technologies in classes on physical education of students of higher education institutions] dysertatsiia [dissertation] ... doktora ped. nauk zi spetsialnosti 13.00.02. Chernihiv [in Ukrainian].

11. Zamrozevych-Shadrina, S. R., Viktorova, L. V., Yefimov, D. V. (2022). Problema zdoroviazberezhennia zdobuvachiv vyshchoi osvity v umovakh dystantsiinoho navchannia. [The problem of health care for students of higher education in the conditions of distance learning]. *Innovatsiina pedahohika – Innovative pedagogy*, № 43, T. 1, pp. 105–109 [in Ukrainian].

12. Karlova, T. Ye., Hryshyna, O. S. (2022). Otsiniuvannia rezultativ navchannia u vymiri akademichnoi dobrochesnosti. [Assessment of learning outcomes in terms of academic integrity] *Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka – Bulletin of Taras Shevchenko LNU*, № 1 (349), Ch. I, pp. 20–31 [in Ukrainian].

13. Metodychni rekomendatsii shchodo rozroblennia standartiv vyshchoi osvity: [Methodological recommendations for the development of higher education standards]: (2020): Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy [Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine] vid 01.06.2017 r. № 600 (u redaktsii nakazu Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 30.04.2020 r. № 584) [in Ukrainian].

14. Novopysmennyi, S. A. (2017). Innovatsiini pidkhody do stvorennia zdoroviazberezhualnoho seredovyscha v osvityakh zakladakh. [Innovative approaches to creating a health-preserving environment in educational institutions]. *Formuvannia zdoroviazberezhualnykh kompetentnosti suchasnoi molodi: realii ta perspektyvy*: [Formation of health-saving competencies of modern youth: realities and prospects]: zbirnyk nauk. prats [collection of scientific papers] Vseukr. nauk.-prakt. konf., prysviachenoii Vsesvitnomu Dniu tsyvilnoi oborony ta Vsesvitnomu Dniu okhorony pratsi (Poltava, 27–28 kvitnia 2017 r.). Uporiad. i red.: V. P. Tytarenko, A. M. Khlopov. Poltava: PNPU, pp. 16–18 [in Ukrainian].

15. Nosko, M. O., Hryshchenko, S. V., Nosko, Yu. M. (2013). Formuvannia zdorovoho sposobu zhyttia: [Formation of a healthy lifestyle] navchalnyi posibnyk. [Tutorial], Kyiv: «MP Lesia» [in Ukrainian].

16. Nosko, M. O., Danilov, O. O., Maslov, V. M. (2011). Fizychni vykhovannia i sport u vyshchykh navchalnykh zakladakh pry orhanizatsii kredytno-modulnoi tekhnolohii: [Physical education and sports in higher educational institutions in the organization of credit-modular technology]: pidruchnyk. [textbook], Kyiv: Vydavnychi Dim «Slovo» [in Ukrainian].

17. Nosko, M., Bratash, S. (2013). Pedagogichni osnovy zastosuvannia zdoroviazberezhualnykh tekhnolohii u navchalnomu protsesi na urokakh fizychnoi kultury v zahalnoosvityakh shkolkakh. [Pedagogical foundations of the use of health-saving technologies in the educational process in physical education lessons in secondary schools] *Fizychni vykhovannia, sport i kultura zdorovia u suchasnomu suspilstvi – Physical education, sports and health culture in modern society*: zbirnyk naukovykh prats. [collection of scientific papers], № 1 (21), pp. 116–119 [in Ukrainian].

18. Ostapova, O. O., Hohots, V. D. (2017). Uprovadzhennia zdoroviazberezhualnykh tekhnolohii v osvityi prostir navchalno-vykhovnoho protsesu nefizkulturnykh spetsialnosti. [Implementation of health-saving technologies in the educational space of the educational process of non-physical education specialties]. *Formuvannia zdoroviazberezhualnykh kompetentnosti suchasnoi molodi: realii ta perspektyvy*: [Formation of health-saving competencies of modern youth: realities and prospects]: zbirnyk nauk. prats [collection of scientific papers] Vseukr. nauk.-prakt. konf., prysviachenoii Vsesvitnomu Dniu tsyvilnoi oborony ta Vsesvitnomu Dniu okhorony pratsi (Poltava, 27–28 kvitnia 2017 r.), / Uporiad. i red.: V. P. Tytarenko, A. M. Khlopov. Poltava: PNPU, pp. 22–24 [in Ukrainian].

19. Polozhennia pro akademichnu dobrochesnist zdozvachiv osvity v Natsionalnomu universyteti «Chernihivskiy kolehium» imeni T.H. Shevchenka. (2019). [Regulations on the academic integrity of students of education at the Chernihiv Collegium National University named after T.H. Shevchenko]. URL : <https://drive.google.com/file/d/1kpvtbTTnlg>

2Tz29iNvgwlMe84tMAkRg/view (data zvernennia 20.11.2022) [in Ukrainian].

20. Pro vyshchu osvitu: (2014). [About higher education]: Zakon Ukrainy. [Law of Ukraine]. №1556-VII. *Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR) – Information of the Verkhovna Rada*, № 37–38, st. 2004. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (data zvernennia 20.11.2022) [in Ukrainian].

21. Pro osvitu: [About education] Zakon Ukrainy: [Law of Ukraine] proekt vid 30.03.2016. Verkhovna Rada Ukrainy: ofits. veb-portal. Kyiv, 1994–2016. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=58639 (data zvernennia 20.11.2022) [in Ukrainian].

22. Rashkevych, Yu. M. (2015). Kompetentnisnyi pidkhid v pobudovi navchalnykh proham. [A competent approach in the construction of educational programs]. URL : <http://www.tempus.org.ua/uk/korysna> (data zvernennia 20.11.2022) [in Ukrainian].

23. Svyrydenko, S. O. (2006). Aktyvizatsiia piznavalnoi diialnosti uchniv u protsesi formuvannia zdorovoho sposobu zhyttia. [Activation of students' cognitive activity in the process of forming a healthy lifestyle]. *Suchasni tekhnolohii navchannia v pochatkovii osviti [Modern learning technologies in primary education]: materialy [materials of the conference] Vseukr. nauk.-prakt. konf. (13–14 kvitnia 2006 r.), / Red. kol. : Z. Sivers, O. Kononko, E. Belkina ta in. Kyiv: KMPU imeni B. D. Hrinchenka, pp. 125–127* [in Ukrainian].

24. Selmenska, Z. M., Komar, S. M. (2018). Pytannia akademichnoi dobrochesnosti u vyshchii shkoli. [Issues of academic integrity in higher education]. *Akademichna dobrochesnist: vyklyky suchasnosti – Academic integrity: contemporary challenges: zbirnyk naukovykh ese [collection of scientific essays] uchasnykiv naukovoho stazhuvannia dlia osvitan (Respublika Polshcha, Varshava, 1–13.10.2018), Varshava, pp. 54–58* [in Polska].

25. Slobodianiuk, O. M., Zaliubivska, O. B. (2020). Obiektivne otsiniuvannia yak faktor pidtrymky akademichnoi dobrochesnosti v zakladakh vyshchoi osvity (na prykladi VNTU). [Objective assessment as a factor in supporting academic integrity in institutions of higher education]. *Znannia. Osvita. Osvichenist – Knowledge, education, education: materialy [materials of the conference] V Mizhnarodnoi nauково-praktychnoi konferentsii (Vinnytsia, 01–02 zhovtnia 2020). Vinnytsia: VNTU URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/znanosv/znanosv2020/paper/view/10692>* (data zvernennia 05.11.2022) [in Ukrainian].

26. Sotsialna robota z vrazlyvymy simiamy ta ditmy: (2017). [Social work with vulnerable families and children]: posib. [manual]. U 2-kh chch. Ch. 2 (Sotsialna robota z vrazlyvymy simiamy ta ditmy). / A. V. Anosova, O. V. Bezpalko, T. P. Tsiumanta in. / Za zah. red.: T. V. Zhuravel, Z. P. Kyianytsi. Kyiv: OBNOVA KOMPANI [in Ukrainian].

27. Stepaniuk, Yu. (2008). *Filosofiiia zdorovia liudyny yak zdorovoho sposobu zhyttia*. [The philosophy of human health as a healthy way of life]. *Fizychne vykhovannia, sport i kultura zdorovia u suchasnomu suspilstvi – Physical education, sports and health culture in modern society : zbirnyk naukovykh prats* [collection of scientific papers] Volyn. nats. un-tu im. Lesi Ukrainky. Lutsk: RVV «Vezha» Volyn. nats. un-tu im. Lesi Ukrainky, T. 1, pp. 111–114 [in Ukrainian].

28. Taranova, O., Chelakh, H. (2008). *Systema roboty zdorovzberzhnoho navchalnoho protsesu*. [The system of work of the healthy educational process]. *Zavuch – Head teacher*, № 19–20, pp. 32–36 [in Ukrainian].

29. Tur, O. M. (2012). *Vprovadzhennia zdoroviazberzhnykh tekhnolohii v orhanizatsiiu navchalnoho protsesu starshoklasnykiv*. [Implementation of health-friendly technologies in the organization of the educational process of high school students]. *Visnyk ChNPU imeni T.H. Shevchenka – Bulletin of the Chernihiv National Pedagogical University named after T.H. Shevchenko*, Vyp. 96, Chernihiv: ChNPU, Seriiia: Pedahohichni nauky, pp. 219–222 [in Ukrainian].

30. Udych, Z. I., Rusyn, L. P., Shaparenko, I. Ye., Hryshchenko, S. V. (2022). *Vykorystannia zdoroviazberzhuvalnykh tekhnolohii v osvitnomu seredovyshchi zakladiv vyshchoi osvity*. [The use of health-saving technologies in the educational environment of higher education institutions]. *Innovatsiina pedahohika – Innovative pedagogy*, № 48, T. 2, pp. 174–177 [in Ukrainian].

31. Fomenko, N. V. (2007). *Rekreatsiini resursy ta kurortolohiia*: [Recreational resources and resort science]: pidruchnyk [manual] dlia studentiv VNZ. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury [in Ukrainian].

32. Bubb, S., & Earley, P. (2007). *Leading and managing continuing professional development: developing people, developing schools*. London: Sage [in English].

33. Holden, Olivia L., Norris, Meghan E., Kuhlmeier, Valerie A. (2021). *Academic Integrity in Online Assessment: A Research Review*. *Frontiers in Education*. V. 6, pp. 1–13. DOI: <http://doi.org/10.3389/feduc.2021.639814> (дата звернення 05.11.2022) [in English].

34. Siporin, M. (1975). *Introduction to social work practice*. New York: Macmillan [in English].

35. Wiegand, C. F. (1979). Using a social competence framework for both client and practitioner. In: F. W. Clark, M. L. Arkava and associates (Eds.). *The pursuit of competence in social work*, San Francisco: Jossey Bass, pp. 76–95 [in English].